

Wf
1725

III, 16.

216.

III, 16.



DE
S V M M I S
SERENISSIMAE. GENTIS. ERNESTINAE
IN. REM. ALTENBURGENSIUM. SCHOLASTICAM
MERITIS

PROGRAMMA. I

QVO. AD

NATALFM AVSPICATISSIMUM
SERENISSIMI PRINCIPIS. AC. DOMINI

DOMINI

FRIDERICI. III

DVCIS. SAXONIAE

IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE
LANDGRAFII. THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI
DIGNITATE. COMITIS. HENNEBERGICI. COMITIS. MARCHIAE
ET. RAVENSBERGAE. DYNASTAE. RAVENSTEINII
ET. TONNAE

PRINCIPIS. ET. DOMINI

NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI

PATRIS. PATRIAE. MERITORUM
GLORIA. OPTIMI

IN. D. VII. KALEND. MAII. 1866
INCIDENTEM

AVDITA. POST. MERIDIEM. HORA. III.

IN. ILLVSTRI. GYMNASIO. FRIDERICIANO

CVM. SVMMA. PIETATIS. ET. LAETITIAE. TESTIFICATIONE

FESTVM. AGENDVM

ET SIMVL

AD. QVINQVE. LECTISSIMOS. VIRTVTVMQVE. LAVDIBVS. ORNATISSIMOS

ATQVE. INTER. HOS

TRES. GENEROSISSIMOS. IUVENES. VERAM. SVAM

NOBILITATEM. IN. VIRTVTE. ET. SCIENTIA. PONENTES

INDVLGENTER. ET. BENEVOLE

AVDIENDOS

PERILLVSTRES. EXCELLENTISSIMI. AMPLISSIMI

AVLAE. ATQVE. VRBIS. PROCERES

MAECENATES. CVRATORES

PATRONI. ET. FAVTORES

REL. ALTENBURGENSIUM. SCHOLASTICAE

PIE. OFFICIOSEQVE

INVITANTVR

M. IOANNE. GOTTFRIDO. MOERLINO

ILL. GYMNASII. FRIDERICIANI. DIRECTORE

ALTENBURGL. LITTERIS. RICHTERIANIS



immortalia SERENISSIMAE GENTIS ERNESTINAE in rem nostram scholasticam merita, inde ab initio repurgatae rei sacrae repetita, celebraturus, non possum, quin singularem prouidentiae diuinae, omnia ad fines immensae sapientiae et bonitati congruus dirigentia excellentiam admirer, quae vel iniucis malorum machinatoribus, pessima quaeque eorum consilia ita nouit inuertere, vt non tantum ausis illi suis excidant, sed ea quoque, quae reprimere conabantur, ipsi promoueant. Quenadmodum enim, cum gratiae nundinationum indignitate permotus Lutherus, magno animo sese religioni pontificiae, Gallorum isti philosophiae, quam auarum et foeneratoriam dicit Valerius (a), non absumi, opposuisset, monachi autem Vatiniano quodam in doctos solertesque illius seculi viros inflammati odio, horum reformatorumque conatus in viam copulam coniecissent, duplici victoria potituri; insperata studiorum consiliorumque consensione vtrosque ad eandem rem agendam compulerunt, saluberrimumque opus molientibus incitamento potius, quam impedimento fuerunt, doctis praesertim hominibus interpretationi sacri codicis apta et necessaria subministrantibus: Ita etiam, reuocata iam ex tenebris luce veritatis, vt de maxima hac caelestia meditantium felicitate posteris eaueretur, scholarum, quae ex eo tempore et plures et meliores exstiterunt, constituendarum, nihil tale cogitantes, Principibus impulsiores euaserunt auctoritatis pontificiae acerrimi propugnatores.

Praetereo scholas, ante annum cto Io XXI, quo Altenburgensi etiam ciuitati lux affulsit, apertas, quas bene multas fuisse scribit Sagittarius (b): duarum tantum illarum facturus mentionem, quae ex eo tempore per aliquot annos viguisse memorantur, Nicolaitanae et Bartholomaeanae, vel si magis placet, Martinianae: de Nicolaitana non est dubium, quin ea ad annum cto Io XXIX Asterit, quo, accepto octodecim nouarum sexagenarum precio, cui permilla est, fidem huius rei facientibus iis quae Ludouici (c) historia gymnasiorum scholarumque tradit: sed de Bartholomaeana ampliandi signum N. L. dare cogor, ambigens quippe, haec inter duas illas, quae post reformationis statim initia purioris doctrinae praeceptis personuerunt, fuerit? an Martiniana? Illam tueri videntur haec Ludouici (d) verba: Bartholomaeana nominatim, ob antiquitatem primam merito occupans locum, ab aede D. Bartholomaei, quam ea parte, qua ad austrum vergit, habuit vicinam, nomen sortita fuit et nutritum nacla magistratum oppidanum: et qui tenoram hoc in iudo pueritiam formauit, veltoris et baccalaurei officio personae seruitur, usque ad Kal. Febr. A. C. 1529. nam tunc, hac relicta, in monasterio Franciscanorum noua coepit schola. Vltimum moderatorem habuit M. Diadorum Rejsmannum: in hanc eiusdem Ludouici (e) historia me ducit his verbis: *Als der harmherzige Gott das licht des heiligen Euangelii durch den treuen dienst des H. D. Martini Lutheri anno 1521. in dieser stadt aus dem finstern Pabstthum wider herfür gebracht, sind a. schulen, als, eins vnter dem schloß bey der kirche S. Martini, die anders auf S. Nicolai kirchhofz, aufgerichtet worden, in dero zueglichen des tages 2. oder 3. stunden ein münch gelebet. Verum esse deserunt istae, quare diutius illis immorari tanto minus iam vacat, quanto praestantius meritum SERENISSIMAE DOMVS. REGNATRICES in rem nostram scholasticam monumentum exstat Gymnasium Fridericianum.*

Haebuerant illud antea Franciscani ordinis homines lucifugi, vt Rutilli (f) verbis vtat,

*Qui sese monachos Graio cognomine dicunt,
Quod soli nullo viuere tello volunt,*

Senatu



Wf 7725, 4

- (a) VALERIVS MAXIMVS L. II. C. VII. L. II.
 (b) PAVL. MART. SAGITTARIVS in Dissert. de scholis publicis Altenburgensium.
 (c) GODOFR. LVBOVICI Hist. gymnasiorum scholarumque celeberrimorum P. III. p. 157. et 159. f.
 (d) IDEM L. c. p. 152. f.
 (e) IDEM L. c. p. 159.
 (f) RVTILLIVS NYMATIANVS Rhetor. lib. IV. v. 441.

Senatui donavit PRINCEPS. S. R. I. SEPTEMVIR immortalis in vera religione constantiae gloria dignissimus IOANNES anno clo 10 XXVII (g) non autem clo 10 XXIX, quem designat Vulpus (h), solus fere, sed vix satis tuto nominandus rerum Altenburgensium descriptor, et eo quidem consilio donavit PRINCEPS, quem iure optimo OPTIMUM. ET. CHRISTIANISSIMUM PRINCEPEM Lutherus (i) dixit, vt purioris doctrinae, artium virtutumque officina esset. Praeterquam enim, quod ipse DEI erat amatissimus, voluntatis quae eius observantissimus et impensarum in rem sacram faciendarum minime parcus: superiori anno etiam a Luthero litteras acceperat supplices (k), quibus vir egregie cordatus et pius scripserat: *Weil aber uns allen, sonderlich der Obrigkeit geboten ist, für allen Dingen doch die arme Jugend, so taeglich geborren wird und daher wacchs, zu ziehen und zur gottesfurcht und zucht zu halten, mus man schulen und psarrherrn haben, wollen die alten in nicht, - - - - aber wo die jugend versämet und vuerzogen bleibt, da ist die schuld der obrigkeit, und wird dazu das land voll wilder lofer, leute, das nicht allein Gotte gebor, sondern auch unser aller noth zwingt, bierin fleiss fürzuwenden. Nu aber in E. C. F. Gn. Fürstenthum paeslich und geistlicher zwang und ordnung aus ist, und alle kloester und stift E. C. F. Gn. als dem obersten haupt in die haende salten, kommen zugleich mit auch die psicht und beschwerde solcher ding zu oränen, denn sich sonst niemand annimmt, noch annehmen kann, noch soll Wo eine stadt oder dorff ist, die der vermögens sind, bat E. C. F. Gn. macht sie zu zwingen, dasi sie schulen, predig stüble, psarren halten, wollen sie ei nicht zu ihrer seeligkeit thun noch bedenken, so ist E. C. F. Gn. da, als oberster vordere der jugend und aller, die ei bedürffen, und soll sie ma Gewalt dazu halten, dasi sie es thun müssen, gleich als wenn man sie mit gewalt zwingt, dasi sie zur brücken, steg und weg, oder sonst zufälliger landnoth, geben und dienen müssen, quae quam ad incrementum rei sacrae et litterariae efficacia fuerint verba, tenentur cognitum est perspicuumque, ipso etiam nostro gymnasio teste.*

Quia Inuitos quidem veteres hinc colonos migrasse admodum probabile est ex iis, quae in visitatione, anno clo 10 xxviii haberi cepta, in quum sumtus ipse IOANNES liberaliter impendit, acciderunt: cum enim optimi viri, quibus id negotii datum erat, in mandatis haberent, numerum verbj ministrorum et in scholis magistrorum, vbi necessitas exigeret, auerent, redditus vacuorum munerum ecclesiasticorum, beneficiorum, coenobiorum describerent, annua inde sacerdotibus et praepositoribus salaria constituerent, et peractis his, utrosque certae docendi formulae viuendique normae adstringerent; Senatus Altenburgensis in primis de insolentia Guardiani Franciscani, conquirebatur, qui in pagos excurrens, veteri inhaereret superstitioni et Episcopi Numburgensis mandatis superbiret: *Eo peruulisse rem, vt Evangelio per septennium praedicato, vix decem ex incolis superessent, qui Papam sauerent, eos que valde importunos esse atque obdinatos, cuius rei gestae virum natalibus, doctrina meritisque summum, Perillustrem Seckendorffium (l) et Schlegelium (m) testes habemus locupletissimos. Sed vicis PRINCIPIIS. OPTIMI ET. CHRISTIANISSIMI JOANNIS constantia, Franciscanorum coenobio ipsis Kal. Februariis clo 10 xxxix Deo et spei patriae consecrato, stetit inde res nostra scholastica diuini auspicii vltra ccxx annos, nullo vnquam tempore in se deficientium SERENISSIMAE. GENTIS. ERNESTINAE meritorum sibi conscia. Pax DEVS; vt perpetuo filius PRINCIPIBUS. OPTIMIS, saluaque re sacra, ciuili et litteraria, sua gaudeat felicitate!*

(g) LYDOVICI c. p. 174.

(h) IO. VVLPVS in Altitudine Altenburgi p. 12.

(i) In epistola ad amicos quosdam, quae extat in Tomo secundo epistoliarum p. 10. AVRIANAE collectarum, f. 278.

(k) conf. LVTHERI Op. Altenb. excusorum T. III. p. 219.

(l) PERILLVSTR. VITVS. LYDOVICVS DE SECKENDORFF. in Hist. Lutherana p. 224.

(m) CHRISTIANVS. SCHLEGELIVS in Hist. vitae Georgij Spalacii p. 106.

Indignissimi tot tantisque futuri essemus beneficiis, nisi hoc praefertim die, qui natalis est SERENISSIMI PRINCIPIS. AC DOMINI. DOMINI FRIDERICI. III. DVCIS. SAXONIAE. IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE. LANDGRAFII. THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALIDIGNI TATE. COMITIS. HENNEBERGAE. COMITIS. MARCHIAE. ET RAVENSBERGAE. DYNASTAE. RAVENSTEINI. ET. TONNAE. PRINCIPIS. AC. DOMINI. NOSTRI. LONGE. CLEMENTISSIMI deuotissimae in DEVM. O. M. et PATREM. PATRIAE, OPTIMVM pietatis publicum aliquod in hac ipsa sapientiae officina, quam munificentia SERENISSIMI IOANNIS. ELECTORIS musis adsignauit, SERENISSIMORVM. SVCCESSORVM indulgentia conseruauit, daremus documentum. Haec reputantes *quinque lectissimi et ornatiissimi, et ex his vrei generosissimo sanguine dignos spiritus gerentes iuuenes, sibi partes dicendi sumserunt, DEO gratias acturi, hoc die nato SERENISSIMO. PATRI. PATRIAE gratulaturi, laudes trium summis in religionem euangelicam, meritis praefulgentium ELECTORVM celebraturi, simulque progressum, quos in artium linguarumque studiis fecerunt, specimina edituri. Hos igitur vt VOS. EXCELLENTISSIMI SPLENDIDISSIMI. ATQVE. AMPLISSIMI AVLAE. ET. VREIS PROCERES. MAECENATES. MAXIMI CVRATORES. GYMNASII GRAVISSIMI. PATRONI. ET. FAVTORES. OMNIVM. ORDINVM HONORATISSIMI. EXOPTATISSIMI. CRAS. D. V. AVDITA POST. MERIDIEM. HORA. III. vestra in maiori illustri FRIDERICIANI nostri auditorio maxime honorifica praesentia dignari et, vestrum illud solenne seruantes, indulgenter et beneuole audire velitis, demisso decenterque rogo.*

FRIDERICVS. AVGVSTVS. DE. POELLNIZ, *eques Misnicus*, illustrem FRIDERICI, tertii inter SERENISSIMOS Saxoniae ELECTORES aspiscato hoc nomine insignis, circa reformationis initia sapientiam iustis laudibus profecturus, elegantem *orationem gallicam* conscripsit, meritissimum haud dubie plausum laturus, nisi diuinae placuisset voluntati, quam pie veneratur, graui morbo implicito fructum laudis in aliud tempus decerpendum referuare. Huius igitur loco orationem splendidissimo confessu dignam recitabit CAROLVS. CHRISTIANVS. FRIDERICVS DE. SCHOTT, *eques Franconicus*.

LVDOVICVS. CAROLVS. DE. POELLNIZ *eques Misnicus*, miram IOANNIS. ELECTORIS. SERENISSIMI in promouenda religione euangelica constantiam praedicabit *oratione vernacula*.

FRIDERICVS. HENRICVS. ERNESTVS. DE. SECKENDORFF *eques Franconicus*, iniustitiam SERENISSIMI ELECTORIS. IOANNIS. FRIDERICI in tuenda veritate euangelica animi magnitudinem mirabitur *oratione latina*.

FRIDERICVS. ERNESTVS. HERTELIVS *Rostionf.* nullum sancto Principe praestabilius DEI munus subiectis posse obtingere, demonstrabit *oratione graeca*.
IOANNES. GOTTLIEB. FVNCCIUS *Thonhsan.* Iudos litterarios gloriae boni Principis testes clasicos producet *oda tetonica*.

1725. 40

VD 78

ULB Halle 3
006 753 418





DE
S V M M I S
SERENISSIMAE. GENTIS. ERNESTINAE
IN. REM. ALTENBURGENSIVM. SCHOLASTICAM
MERITIS
PROGRAMMA. I

QVO. AD
NATALFM. AVSPICATISSIMUM
SERENISSIMI. PRINCIPIS. AC. DOMINI
DOMINI
FRIDERICI. III
DVCIS. SAXONIAE

IVLIACI. CLIVIAE. MONTIVM. ANGRIAE. ET. WESTPHALIAE
LANDGRAFIL THVRINGIAE. MARCHIONIS. MISNIAE. PRINCIPALI
DIGNITATE. COMITIS. HENNEBERGICL COMITIS. MARCHIAE
SERRCAE. DYNASTAE. RAVENSTEINII
ET. TONNAE

PIS. ET. DOMINI
LONGE. CLEMENTISSIMI
PATRIAE. MERITORUM
GLORIA. OPTIMI

VII. KALEND. MAII. 1804
INCIDENTEM
POST. MERIDIEM. HORA. III.
RI. GYMNASIO. FRIDERICIANO
TIS. ET. LAETITIAE. TESTIFICATIONE
FESTVM. AGENDVM

ET SIMVL
MOS. VIRTVTVMQVE. LAVDIBVS. ORNATISSIMOS
ATQVE. INTER. HOS
SSIMOS. IVVENES. VERAM. SVAM
N. VIRTUTE. ET. SCIENTIA. PONENTES
LGENER. ET. BENEVOLE
AVDIENDOS

EXCELLENTISSIMI. AMPLISSIMI
ATQVE. VRBIS. PROCERES
TES. CVRATORES
ONI. ET. FAVTORES
BURGENSIVM. SCHOLASTICAE
PIE. OFFICIOSEQVE
INVITANTVR

GOTTFRIDO MOERLINO
MNASII. FRIDERICIANI. DIRECTORE

RGL. LITTERIS. RICHTERIANIS

